

La Societat Agrària Tradicional al Camp de Tarragona. Base i crisi: Una aproximació

Jordi BACARIA

En alguna altra ocasió, en aquestes pàgines, ens hem referit a la societat agrària tradicional, i l'hem definida; no seria però de més que ho tornem a fer a fi de centrar el tema.

La societat agrària tradicional apareix com a conseqüència de la descomposició de la societat feudal, en no arribar aquesta a assolir les bases completes per al predomini de la societat capitalista. Així coexisteixen junt amb explotacions familiars, amb formes jurídiques de propietat, arrendament, parceria, etc., algunes explotacions que comencen a imposar-se i que estableixen les seves bases productives en la contractació de treball assalariat i en el marc d'unes relacions de producció capitalistes.

Aquesta definició val en termes generals per a moltes de les regions del conjunt de l'Estat espanyol, però a cada una d'elles trobem peculiaritats estructurals o jurídiques que les diferencien formalment si bé en el fons sempre apareix l'anomenada societat tradicional i la seva crisi posterior, fet que orienta molts especialistes a estudiar-la. Amb altres paraules, la diferència entre el latifundisme andalús i la petita explotació familiar catalana és sensible, però ambdós són conseqüència de les diferents alternatives preses a la decadència de la societat feudal per les forces socials dominants en cada moment. Així doncs ens trobem amb formes jurídiques diferents però que són expressió de la mateixa societat; a la societat agrària andalusa les formes de propietat estan polaritzades, entre propietaris reals i assalariats, els primers disposen dels mitjans de producció i el producte obtingut de l'explotació, els segons venen la seva força de treball a canvi d'un sou, són propietaris exclusivament de la seva força de treball. A la societat agrària catalana i en el cas del Camp de Tarragona, les formes de propietat ofereixen un ampli ventall i per això més complex, que va des dels

propietaris empresaris que porten l'explotació, fins als arrendadors i parcers que no tenen el dret de propietat real sobre els mitjans de producció però sí que tenen el d'ordenar la producció i de quedar-se amb una part d'aquesta.

¿Com esdevé la crisi de la societat agrària tradicional?

Hi ha dos elements que acceleren o retarden (depèn de com es mira) la crisi de la societat agrària. L'un és l'augment de sous, l'altre és el canvi en la demanda de productes agraris degut a l'evolució de la renda i el consum en el país.

El fet que els sous baixos siguin una de les condicions per a l'existència de la societat agrària tradicional, es fa palès quan degut a l'augment de sous, aquesta trontolla. La puja de sous al Camp de Tarragona, té lloc per l'emigració cap als sectors industrial i de serveis (turisme). Aquest augment de sous influeix sobre l'estructura agrària familiar, en el sentit que en augmentar els sous entorn seu, cada vegada és menys rendible dedicar-se al conreu de les terres o anar a jornal algun temps, i alguns membres de la família (els més joves) emigren a d'altres sectors o es dediquen al conreu parcial, és a dir, un temps a la terra i un altre a sou en un altre sector.

L'augment de sous influeix en gran manera en el tipus de conreu. A la zona del Camp, i a la major part de terres conreables, els conreus entren dins la categoria de extensius, és a dir, els que han de menester emprar més mà d'obra per a obtenir el mateix producte, els menys mecanitzables. Així les superfícies de conreu més importants a Tarragona (província) sobre un total de 347.105 Ha. són: Vinya: un 30'28 per cent; olivera: 25'95 per cent; garrofer, 10'94 per cent; blat, 6'60 per cent; avellaners, 6'48 per cent; arròs, 5'07 per cent; cibada, 4'85 per cent i ametllers, 2'13 per cent. Les dades són del "Consejo Económico Sindical Provin-

cial" per a l'any 1962, i comprenen terres que escapen del marc del Camp de Tarragona, però donen una idea molt clara dels conreus existents. Aquests entren tots en els conreus que podem anomenar tradicionals i que són una de les bases d'aquesta societat. No cal dir que pel cas del Camp, la importància regional que tenen l'avellaner i el garrofer (encara que sigui en superfície), és tanta com en altres regions puguin tenir l'olivera, la vinya o el blat.

Aquests productes que en altres temps van ser els capdavaners de la industrialització i del comerç exportador, i van ser les primeres pedres del desenvolupament al Camp, avui ja representen poca cosa en la renda regional. Aquesta renda regional actualment ve impulsada per sectors tan nous com el de la química dels derivats del petroli, i el turisme, que tenen efectes multiplicadors sobre la inversió en els sectors de la construcció i d'indústries de béns de consum. Però inevitablement la societat agrària no evoluciona o evoluciona lentament i els efectes multiplicadors que haurien de tenir lloc en la composició de l'oferta agrària, rellisquen a causa de complexos factors institucionals i polítics que escapen al reduït àmbit regional i no deixen de ser (si això consola) problemes del conjunt agrari de l'Estat Espanyol.

Defenses de la societat agrària davant la crisi

Davant aquesta crisi plantejada —que per posar-ho en paraules rases no és una crisi de la qual se surti d'un any per altre—, la solució segons a quin nivell es plantegi, i sembla que ja està força clara i decidida, és que perdi el graó més dèbil de la societat agrària tradicional, i des d'ací no cal assenyalar ningú, però tampoc a ningú no se li escapa quins són els graons dèbils de la societat agrària i quins són els forts.

Una sortida que es presentava com a solució de tots els problemes i, com més

4 estudis

tard va veure's, no era sinó un ajornament dels veritables problemes de fons, va ser la producció avícola. Aquesta va coincidir, i va venir impulsada per l'augment de la demanda de carn i d'ous, provocat pels augments de la renda. Ràpidament van entrar en el procés de producció les granges especialitzades i els petits productors familiars, ambdós representaven les diferents necessitats i potencialitats d'inversió en el sector agrari. En el cas dels productors familiars van representar també l'avidesa d'emprar tota la mà d'obra disponible per aconseguir un sistema que els alliberés de la dependència del conreu anual, per poder fer front a les noves exigències del consum, és a dir, tenir entrades de diners setmanals (com qualsevol assalariat) que els permetessin consumir amb més periodicitat que antany.

D'aquesta manera la societat tradicional seguirà mantenint-se, però a pesar que l'explotació familiar avícola sigui de propietat privada, la integració serà vertical entorn de les fàbriques de pinsos, siguin ja cooperatives, siguin de funcionament capitalista, i els petits productors no controlaran els punts importants del procés i seran només els encarregats d'engreixar l'aviram. En aquestes condicions el petit productor serà un treballador a domicili, sense tenir cap avantatge com a assalariat en una integració vertical i amb tots els inconvenients del petit empresari en el regne dels monopolis. Els resultats d'aquesta sortida són de tots coneguts després de la crisi avícola de 1969 i la ruïna de molts petits productors. Dins el sector avícola la societat agrària va jugar el seu paper, va aferrar-se a la taula salvadora, va produir amb facilitat el que la demanda exigia, però les exigències del procés de producció i dels preus del mercat van barutellar els petits productors amb l'eina de l'enrunament de preus lligat a la seva poca salut financera. Si hi ha quelcom que avui es pot constatar és que, en la producció avícola en concret, la societat agrària tradicional, ja ha perdut el tren, puix ja no existeixen les bases necessàries, és a dir, la coexistència de les empreses capitalistes amb les

explotacions familiars, i les categories que avui entren en el procés de producció són capitalistes.

Epíleg

No voldríem pas que de les anteriors ratlles es desprengués un carés de nostàlgia vers la societat agrària tradicional i la seva desaparició i és per això que es fa necessària una clarificació.

Es evident que la desaparició d'aquesta societat comporta un cost social. Un cost social que, degut a la integració vertical d'aquesta societat, inevitablement qui el pagarà serà el graó més feble. De fet ja l'està pagant, l'emigració n'és un preu, la descapitalització un altre, i el qui resisteix fins el final també el paga, car la sobrevivència en el mitjà rural, avui per

avui i al Camp de Tarragona, té un elevat cost d'oportunitat en relació al de la vida urbana.

Una de les missions de la política econòmica és minimitzar el cost social del desenvolupament, en altres paraules, el desenvolupament que veiem cada dia entorn nostre, té sens dubte uns beneficis (que ja és més difícil veure on van); del que es tracta és que els costos no els paguin els qui no participen d'aquests beneficis, com fins ara passa.

La política econòmica té eines per a aconseguir-ho, però no pot deslligar-se de la política (a seques), i si aquesta empra eines d'integració vertical, gaire més no pot esperar-se de la política econòmica, que no siguin utopies i xerrameques. Continuarem.

